

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

БУТОВА ВІРА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 373.5(480).014.6(043.3)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ
У ЗАГАЛЬНООСВІТІХ ШКОЛАХ ФІНЛЯНДІЇ**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

СУМИ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Інституті педагогіки Національної академії педагогічних наук України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Першукова Оксана Олексіївна,
Національний авіаційний університет,
професор кафедри авіаційної англійської мови.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Огієнко Олена Іванівна,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка,
професор кафедри педагогіки;

кандидат педагогічних наук, доцент
Загоруйко Людмила Олексіївна,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
доцент кафедри іноземних мов.

Захист відбудеться 13 жовтня 2018 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 214.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 11 вересня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Процеси, що відбуваються в сучасному світовому освітньому просторі в контексті глобалізації, нові реалії життя України в умовах європейського вибору зумовлюють необхідність внесення змін у підходи до забезпечення якості шкільної освіти. Важливість підвищення якості національної освіти проголошена у державних документах України, таких як Закон України «Про освіту» (2017), Концепція «Нова українська школа» (2016). Якість освіти та її забезпечення визначено одним з пріоритетів в освіті країн ЄС у стратегічній програмі «Освіта і навчання 2020», що свідчить про значну увагу до проблеми якості освіти з боку ЄС.

За останні десятиліття Фінляндія стала авторитетним лідером міжнародних порівняльних досліджень якості знань PISA та TIMSS (особливої уваги заслуговують результати країни в 2000, 2003 та 2006 рр.). Високий якісний показник результатів фінської шкільної освіти викликає повагу та зумовлює науковий інтерес до організаційно-педагогічного забезпечення якості з метою творчого запозичення передового педагогічного досвіду для підвищення якості шкільної освіти в Україні.

Наукові розвідки з проблем якості освіти та її забезпечення є багатоаспектними. Питанням позитивів зарубіжного досвіду в сфері освіти присвятили свої праці такі українські компаративісти, як: Н. Абашкіна, Н. Авшенюк, Н. Бідюк, О. Заболотна, К. Корсак, Т. Кошманова, Н. Лавриченко, М. Лещенко, О. Локшина, О. Ляшенко, О. Матвієнко, Г. Ніколаї, О. Огієнко, О. Першукова, Л. Пуховська, А. Сбруєва та ін.

З'ясування особливостей забезпечення якості у розвинених країнах на різних етапах навчання здійснювалося у роботах вітчизняних науковців Н. Аніканової, В. Андруценка, А. Бахмутського, Р. Гініятулліної, С. Гончаренка, Л. Горбунової, Н. Горшкової, Р. Жубріянової, І. Зязюна, В. Іваніщевої, Л. Єршової-Бабенко, І. Кощеєвої, Н. Кулакової, М. Култаєва, Т. Лукіної, М. Михальченка, О. Новікова, О. Овчарук, Г. Полянської, О. Савченко, І. Салової, С. Сисоевої, Є. Сорокіної, М. Тарасова, О. Хлебосолової, С. Хохлової, С. Щудло та ін. а також зарубіжних дослідників, таких як Д. Адамс (D. Adams), Д. Беноліель (D. Benoliel), С. О'Гара (S. O'Gara), Ш. Міске (S. Miske), Ш. Мотала (S. Motala), К. Піфо (K. Pifo), Д. Стівенс (D. Stevens), Х. Хавес (H. Haves), Д. Чапман (D. Chapman) та ін.

Важливим є аналіз соціокультурних та структурних факторів, що пояснюють успіхи фінського шкільного навчання, соціальних, психологічних та організаційних умов забезпечення якості шкільної освіти Фінляндії. Окремі аспекти досліджуваної проблеми розглядалися у працях таких науковців, як М. Бражник, А. Василюк, Л. Волинець, С. Гринюк, І. Жерноклеєв, М. Калугіна, К. Корсак, І. Курдюмова, І. Луговська, Л. Ляшенко, М. Ставрук та ін. Проте, на сьогодні досвід шкільної освіти Фінляндії, а саме організаційно-педагогічні засади забезпечення її якості, в українській педагогічній науці є недостатньо дослідженим. У такій ситуації актуальним вважаємо розв'язання низки *суперечностей*:

– між потребами сучасного українського суспільства у підготовці високоосвічених кадрів до роботи в умовах економіки знань та недостатнім рівнем якості шкільної освіти у країні;

– між наявністю позитивного фінського досвіду вирішення проблем підвищення якісних показників шкільної освіти та відставанням України у реалізації освітніх реформ, спрямованих на підвищення якості у відповідній сфері;

– між наявністю ефективного фінського досвіду підготовки якісних педагогічних кадрів до реалізації освітніх реформ та відставанням України у ґрунтовному дослідженні та творчому запровадженні такого досвіду.

Отже, актуальність теми дослідження **«Організаційно-педагогічне забезпечення якості освіти у загальноосвітніх школах Фінляндії»** зумовлена як проблемами реалізації реформ шкільної освіти в Україні, так і недостатнім ступенем дослідженості в сучасній вітчизняній педагогічній науці організаційних та педагогічних засад забезпечення якості шкільної освіти Фінляндії, що є однією з найбільш успішних у світі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно з тематичним планом науково-дослідної роботи лабораторії порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України і є складовою тем «Тенденції розвитку змісту і методів навчання і виховання у зарубіжних країнах» (реєстраційний номер 0102U000256) і «Тенденції реформування загальної середньої освіти в країнах Європейського Союзу» (реєстраційний номер 0105U000280).

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 5 від 28 квітня 2011 р.) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол № 7 від 25 вересня 2012 р.).

Мета дослідження – з'ясувати організаційно-педагогічні засади забезпечення якості освіти у загальноосвітніх школах Фінляндії та обґрунтувати можливості творчого використання прогресивного фінського досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

Згідно з метою дисертаційного дослідження поставлено такі **завдання**:

1. Схарактеризувати теоретичний доробок в галузі якості освіти та її забезпечення у дослідженнях зарубіжних та українських учених.

2. Виокремити історичні періоди та етапи розвитку досліджуваного процесу у загальноосвітніх школах Фінляндії та соціальні чинники його реалізації в сучасних умовах.

3. Виявити організаційні та процесуально-змістові засади забезпечення якості освіти у загальноосвітніх школах Фінляндії.

4. Окреслити професійно-педагогічні засади забезпечення якості освіти загальноосвітніх школах Фінляндії.

5. Обґрунтувати можливості творчого використання прогресивного фінського досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в сучасній Україні.

Об'єкт дослідження – процес забезпечення якості освіти у загальноосвітніх школах Фінляндії.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні засади забезпечення якості освіти у загальноосвітніх школах Фінляндії.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період від 70-х рр. XX ст. до 10-х рр. XXI ст. Вибір *нижньої хронологічної межі* пов'язаний із початком масштабних реформ фінської освіти, спрямованих на забезпечення якісної освіти для всіх учнів. *Верхня хронологічна межа* визначається досягненням фінськими школярами високих результатів у міжнародних дослідженнях якості знань PISA, TIMMS та ін., що пояснює постійний інтерес освітян світу до системи шкільної освіти Фінляндії, особливостей забезпечення її якості її діяльності.

У контексті осмислення витоків проблеми було здійснено аналіз розвитку досліджуваних процесів, починаючи з епохи пізнього середньовіччя, коли нинішня територія Фінляндії входила до складу Шведського Королівства, XIX століття та реформування шкільної освіти у XX столітті і включають якісні реформи початку XXI століття.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять:

– філософські ідеї людиноцентризму, що є визначальними у функціонуванні європейських освітніх систем (Н. С. Грундтвіг (N. S. Grundtvig), М. Лютер (M. Luter), В. Кремень);

– концептуальні положення методології сучасної педагогічної науки, що містять засади розуміння сутності педагогічних явищ та методів наукового пізнання (С. Гончаренко, І. Зязюн, О. Савченко, О. Сухомлинська);

– методологічні положення порівняльної педагогіки, що створюють орієнтири дослідження освітнього феномену в широкому контексті політичних, економічних, соціальних та культурних процесів, взаємозв'язку регіональних та національних тенденцій їх розвитку (В. Вульфсон, К. Корсак, Н. Лавриченко, О. Локшина, О. Огієнко, А. Сбруєва);

– ідеї про визначальність ціннісних систем у забезпеченні успішності освіти (Я. Грицак, М. Пуохініємі (M. Puhoniemi)) та протестантську трудову етику (М. Вебер (M. Weber)), економіку знань (М. Портер (M. Porter), Дж. Стігліц (J. Stiglitz)), школу як відкриту систему (Ф. Луненберг (F. Lunenberg)), чинники фінського освітнього успіху (П. Сальберг (P. Sahlberg)) та логіку освітніх запозичень (І. Кендел (I. Kandel));

– теорія якості освіти трьох рівнів та освітніх цінностей К. Бібі (C. Beeby), що базується на освітніх традиціях, започаткованих Й. Песталоцці (J. Pestalozzi), Ф. Фрöбелем (F. Froebel) та Дж. Дьюї (J. Dewy);

– положення документів міжнародних організацій (ООН, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ОЕСР, ЄС, Світовий Банк) стосовно якості освіти та організаційно-педагогічних засад її забезпечення.

Для реалізації мети дослідження та поставлених завдань використано такі **методи**: *загальнонаукові*: аналіз, синтез, абстрагування, порівняння та узагальнення, які забезпечили можливість формулювання вихідних положень і узагальнених висновків дослідження, виокремлення основних теоретичних ідей та наукових підходів, що становлять теоретичну основу дослідження; *конкретнонаукові*: теоретичні (термінологічний аналіз, застосування якого

дозволило схарактеризувати поняттєвий апарат дослідження; історико-логічний аналіз, який дозволив ви виокремити періоди та етапи розвитку процесу забезпечення якості шкільної освіти Фінляндії; структурно-функціональний аналіз, на основі якого виявлено соціальні чинники забезпечення якості шкільної освіти Фінляндії; структурно-логічний аналіз, що використано у контексті виявлення організаційних, процесуально-змістових та професійно-педагогічних засад забезпечення якості освіти у загальноосвітніх школах Фінляндії; порівняльний аналіз, за допомогою якого здійснено зіставлення організаційних та змістово-процесуальних засад забезпечення якості шкільної освіти Фінляндії та України; наукової екстраполяції, яка застосована для обґрунтування можливостей творчого використання позитивного досвіду забезпечення якості шкільної освіти Фінляндії в Україні; емпіричні (аналіз документів, інтерв'ювання та електронне листування, що дали можливість конкретизувати здобуті результати та сформулювати рекомендації щодо можливостей застосування прогресивного фінського досвіду із забезпечення якості шкільної освіти в Україні.

Джерельну базу дослідження становлять: документи міжнародних організацій, що є провідними координаторами освітньої політики у світі та Європі (ООН, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ОЕСР, ЄС, СБ); законодавчі акти, аналітичні документи, статистичні дані щодо стану розвитку шкільної освіти у Фінляндії та в Україні; наукові розвідки з проблем якості освіти та забезпечення її якості (Н. Аніканова, А. Бахмутський, М. Бражник, А. Василюк, Л. Волинець, Р. Гініятулліна, Н. Горшкова, С. Гринюк, Б. Жебровський, І. Жерноклеев, Р. Жубріянова, В. Іваніщева, М. Калугіна, К. Корсак, І. Кощеєва, Н. Кулакова, І. Курдюмова, О. Локшина, І. Луговська, Т. Лукіна, Л. Ляшенко, О. Новіков, О. Огієнко, Г. Полянська, І. Салова, Є. Сорокіна, М. Ставрук, М. Тарасов, О. Хлебосолова, С. Хохлова, Д. Адамс (D. Adams), Д. Беноліель (D. Benoliel), К. Бібі (K. Bebe), Ш. Міске (S. Miske), Ш. Мотала (S. Motala), С. О'Гара (S. O'Gara), К. Піфо (K. Pifo), Д. Стівенс (D. Stevens), Х. Хавес (H. Haves), Д. Чапман (D. Chapman) та ін.); матеріали періодичних видань («Порівняльно-педагогічні студії», «Початкова школа», «Математика в школі», «Гуманітарні науки», «Освіта і управління», «Право и образование», «Постметодика», «Перспективы», «Стратегічні пріоритети», «Шкільний світ», «Учитель», American Educator, American Sociological Review, Current Issues in Language Planning, Educational Evaluation and Policy Analysis, Econometrica, Journal for Educators, Canadian Journal of Science, Education and Culture, European Educational Research Journal, Schooling, Journal of Computer Assisted Learning, Journal of Education Policy, Journal of Family and Consumer Sciences Education, Scandinavian Journal of Educational Research, Teachers and Trainers, International review of education, Scottish Educational Review та ін.); електронні ресурси міжнародних організацій, урядових установ Фінляндії та України, електронні бібліотеки, матеріали сайтів закладів освіти Фінляндії.

Для проведення дослідження використовувалися фонди Національної бібліотеки України імені В. Вернадського, Державної науково-педагогічної бібліотеки НАПН України імені В. Сухомлинського та Британської Ради в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження визначається тим, що *вперше* у в українській педагогічній науці цілісно з'ясовано організаційно-педагогічні засади забезпечення якості шкільної освіти у Фінляндії. У межах характеристики теоретичного доробку зарубіжних, зокрема фінських, та українських учених з проблем якості освіти та її забезпечення систематизовано теоретичні підходи (гуманістичний, біхевіористський, неомарксистський та природний), аспекти розгляду (навчальний контекст, що включає соціокультурні та релігійні фактори; конкурентність професії вчителя на ринку праці; особливості управління освітою; національні стандарти; соціальні очікування та ін.); критерії результативності навчання, що включають грамотність, життєво необхідні навички, цінності; методи навчання; підходи до оцінювання навчальних результатів. Виокремлено історичні періоди (шведський, російський, фінської державності) та етапи (централізований, децентралізований) розвитку шкільної освіти Фінляндії та особливості процесів забезпечення якості на кожному з них; систематизовано інформацію щодо поглядів визначних релігійних, політичних, освітніх та громадських діячів, внесок яких у створення умов для забезпечення якості шкільної освіти Фінляндії визнано пріоритетним; систематизовано соціальні чинники забезпечення якості шкільної освіти Фінляндії в сучасних умовах. Виявлено організаційні та процесуально-змістові засади забезпечення якості освіти у фінській школі. Окреслено професійно-педагогічні засади, а саме – функції вчителів у забезпеченні якості освіти у фінській школі, особливості професійно-педагогічної підготовки та розвитку вчителя фінської школи. Обґрунтовано можливості творчого використання прогресивного фінського досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в сучасній Україні.

Конкретизовано теоретичні засади процесів освітніх запозичень, що стали основою розробки рекомендацій у порівняльно-педагогічних дослідженнях.

Подальшого розвитку набули: аналіз наукового змісту понять «якість освіти», «забезпечення якості шкільної освіти», «організаційно-педагогічне забезпечення якості шкільної освіти»; характеристика освітніх стандартів та системи оцінювання навчальних досягнень учнів, кадрового забезпечення фінської освітньої системи.

До наукового обігу введено маловідомі для українського наукового загалу документи та наукові джерела, пов'язані з досліджуваними аспектами проблеми забезпечення якості шкільної освіти.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у наданні рекомендацій щодо можливості застосування позитивного досвіду забезпечення якості шкільної освіти Фінляндії в загальноосвітніх школах України. Впровадження елементів означеного досвіду спрямоване на підвищення ефективності вітчизняної шкільної освіти та наближенню перспектив її інтеграції у європейський освітній простір. Висвітлені у роботі практичні здобутки фінської освіти є корисними для покращення діяльності загальноосвітніх шкіл України, а також для наповнення актуальним змістом чинних навчальних програм для загальноосвітніх навчальних закладів. Теоретичні результати дослідження можуть бути використані у процесі розроблення спеціальних курсів порівняльно-

педагогічної спрямованості та окремих тем у навчальних курсах історії педагогіки та порівняльної педагогіки.

Результати дослідження **впроваджено** у освітній процес Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка № 2969 від 29 листопада 2017 р.), ПВНЗ «Буковинський університет» (протокол № 2 від 27 вересня 2017 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 2358 від 28 листопада 2017 р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 643 від 13 грудня 2017 р.).

Апробація отриманих результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження розглядалися на науково-практичних конференціях та семінарах різного рівня: *міжнародних* – «Розвиток освітніх систем у глобальному вимірі: тенденції і прогнози» (Умань, 2011), «Соціалізація особистості: культура, освітня політика, технології формування» (Суми, 2011), «Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук: мова, освіта, культура» (Умань, 2012), «VII міжнародна науково-практична конференція з питань методики викладання іноземної мови пам'яті професора В. Л. Скалкіна» (Одеса, 2013), «Наука і освіта у глобалізованому світі: традиції, сьогодення, перспективи» (Умань, 2013), «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи» (Дрогобич, 2013), Міжнародний мовний форум «Мова, освіта, культура: античні цінності – сучасне застосування» (Умань, 2016), «Science without boundaries – development in 21st century» (Будапешт, 2016), I Міжнародна наукова конференція Української асоціації дослідників освіти «Емпіричні дослідження для реформування освіти в Україні» (Київ, 2017); *всеукраїнських* – «Проблеми сучасного підручника» (Київ, 2008); «Вища педагогічна освіта в Україні: історія та сучасність» (Глухів, 2009); *звітних наукових конференціях* Інституту педагогіки НАПН України (Київ, 2006–2014); *VII міжнародного науково-практичного семінару* з питань соціальної та культурної адаптації російськомовних іммігрантів «Російська мова в сім'ї» (Гельсінкі, 2012); *Всеукраїнського методологічного семінару* «Актуальні проблеми вітчизняної порівняльної педагогіки за умов євроінтеграційних процесів» (Ніжин, 2010); *Всеукраїнського науково-практичного семінару* «Педагогічна компаративістика-2013: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст» (Київ, 2013); *науково-практичних семінарів* «Порівняльно-педагогічні студії – 2010» (Київ, 2010), «Компаративістські підходи до підтримки та розвитку обдарованості» (Київ, 2011), «Педагогічна компаративістика-2015: якісний вимір освіти зарубіжжя та український контекст» (Київ, 2015), «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2017: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації» (Київ, 2017).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 31 одноосібній публікації, з яких 8 статей у наукових фахових виданнях України, 2 – у наукових зарубіжних виданнях, 3 – у наукових виданнях, 18 праць апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (353 найменування, з них 216 – іноземною мовою).

Загальний обсяг дисертації – 283 сторінки, основний зміст викладено на 189 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність вибору теми дисертації, висвітлено її зв'язок із актуальними дослідженнями, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, об'єкт, предмет, методи наукового пошуку, хронологічні межі дослідження та його джерельну базу; розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; наведено відомості щодо впровадження, апробації та опублікування результатів, структури та обсягу дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні засади забезпечення якості освіти у загальноосвітніх школах Фінляндії»** схарактеризовано теоретичний доробок зарубіжних, зокрема фінських, та українських учених з проблем якості освіти та її забезпечення; виокремлено історичні періоди та етапи розвитку фінської шкільної освіти, окреслено погляди видатних персоналій у галузі освіти; досліджено соціокультурні чинники впливу на результативність фінської шкільної освіти.

Застосування методу термінологічного аналізу дозволило схарактеризувати ключові поняття дослідження. Встановлено, що у сфері освіти поняття «якість» використовується з початку минулого століття, у той час як поняття «якість підготовки спеціалістів», «якість освітнього процесу» увійшли в обіг у другій половині ХХ ст.

У роботі схарактеризовано трактування поняття «якість освіти» в різних наукових теоріях, які можуть бути застосовані до аналізу якості освітнього процесу, таких як гуманістична, біхевіористська, нео-марксистська та природна. На основі узагальнення документів міжнародних організацій (ООН, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ОЕСР, ЄС, СБ) та наукових розвідок, у першу чергу фінських освітян, подано авторське визначення поняття «якість шкільної освіти» як відповідність національним та міжнародним стандартам навчальних результатів, що досягаються шляхом створення позитивного внутрішнього та зовнішнього навчального середовища школи з метою підготовки учнів до успішного функціонування у мінливих економічних та соціокультурних умовах, необхідності навчання впродовж усього життя.

Поняття «забезпечення якості освіти» визначено у роботі як комплекс заходів та процесів різних організаційних рівнів (наднаціональний, національний, інституційний, індивідуальний), що ведуть до високих результатів навчального процесу, їх відповідності освітнім стандартам. Поняття «організаційно-педагогічне забезпечення якості шкільної освіти» тлумачимо як сукупність теоретичних, організаційних, процесуально-змістових та професійно-педагогічних засад, реалізація яких спрямована на досягнення високої результативності навчального процесу, що відповідає встановленим на національному та наднаціональному рівні стандартам.

До теоретичних засад досліджуваного процесу забезпечення якості шкільної освіти віднесено визначення історичних витоків, системи суспільних чинників, педагогічних теорій та принципів, врахування та реалізація яких сприяє досягненню високої якості освіти. Організаційні засади включають

підготовку, розробку і прийняття основних освітніх документів, що визначають зміст та механізми забезпечення якості шкільної освіти. Процесуально-змістові засади забезпечення якості включають чинники й цілі, дидактичні принципи, напрями, форми й методи шкільної освіти. Висвітлення професійно-педагогічних засад досліджуваного процесу передбачає окреслення функцій вчителів у забезпеченні якості шкільної освіти та особливостей їх професійно-педагогічної підготовки й розвитку.

Застосування методу історико-логічного аналізу дозволило з'ясувати, що територія Фінляндії у різні історичні часи належала до різних держав; за політичним критерієм в історії фінської освіти виокремлюють три періоди: 1) шведський (середина XIII – початок XIX ст.); 2) російський (початок XIX – початок XX ст.); 3) фінської державності (з 1917 р. і до сучасності). Встановлено, що протягом першого з визначених періодів, коли територія Фінляндії входила до Шведського королівства, освіта мала церковний характер, що визначало її організаційно-змістові засади. Значимою для висвітлення досліджуваної нами проблеми стала реформа освіти священників як перших учителів народу. Важливу роль у названій реформі відіграв пастор А. Чиденіус (A. Chidenius) (1729–1803). Вагомим вважається також внесок у розвиток шкільної освіти Г. Портана (H. Portan) (1739–1804), фінського історика, філолога та етнографа.

Аргументовано, що у часи, що входять до другого періоду розвитку фінської освіти, коли Фінляндія входила до Російської імперії, структурні, економічні та соціальні зміни в суспільстві викликали зміни в освітньому законодавстві, нормативній базі і стосунках залучених до освітнього процесу сторін. Відбувалося одержавлення шкільної освіти. В середині XIX століття Фінляндія стала досить автономною у справі організації народної школи. Передача керівництва освітою і відповідальності за її результативність місцевим громадам була реалізована у період реформування освітньої системи вже у другій половині XIX століття. Результатом діяльності засновника сучасної фінської школи пастора У. Сигнеуса (U. Sygneus) (1810–1888) і відомого фінського філософа та державного діяча Й. Снелльмана (J. Snellman) (1806–1881) стало прийняття закону від 11 травня 1866 року, що детально визначав керівництво шкільною справою, порядок відкриття, утримання та завідування школами, підготовку вчительського персоналу, його фінансового забезпечення.

У роботі з'ясовано, що протягом третього періоду – фінської державності, який у контексті проблематики нашого дослідження вважаємо за необхідне поділити на централізований та децентралізований етапи, розвиток шкільної освіти Фінляндії відбувався згідно з Актом про обов'язкове відвідування школи дітьми від 7 до 13 років, що вступив у дію в 1921 р. Конституційний Акт Фінляндії (1919 р.) проголошував, що загальна обов'язкова освіта є безкоштовною і забезпечується законом. Нова Конституція, що вступила в силу 1 березня 2000 року, містить аналогічні освітні гарантії. Кожні п'ять років уряд Фінляндії схвалює основні напрями освітньої політики та наукових досліджень. З 70-тих рр. XX ст. фінська освіта характеризувалася якісними змінами, зокрема такими, як введення обов'язковості ступеня магістра для всіх учителів і їх підготовки в університетах та процесами децентралізації освітньої політики.

Визначено, що теоретичними засадами, яку забезпечують якість навчального процесу, виступають в сучасних умовах концепція американського педагога і психолога Б. Блума (B. Bloom) (1913–1999) та конструктивістські моделі навчання, що ґрунтуються на ідеях Ж. Піаже (J. Piaget) (1896–1980). До основних принципів освітніх реформ у Фінляндії, які визнаються і фінським суспільством, і владою країни, як реформи якості, віднесено такі: якісне навчання для всіх учнів, а не для окремих соціальних груп як основне ціннісне положення, що рухає освіту в Фінляндії вперед; реформування освіти відбувається еволюційними, а не революційними методами; успішні навчальні заклади є невід’ємною складовою фінського суспільства у політичному, культурному та економічному аспектах і кожен громадянин країни є відповідальним за їхню успішність; повага до професіоналів освітньої галузі на місцевому рівні, вчителів та адміністративних працівників, їхні знання, розуміння, найкращий практичний досвід є основою для консенсусу та реалізації реформ.

Застосування загальнопедагогічних методів аналізу, порівняння та узагальнення документів сучасних освітніх реформ дозволило констатувати, що реформи шкільної освіти Фінляндії початку ХХІ століття спрямовані першочергово на підвищення якості освіти, тоді як високі кількісні показники, що стосуються соціальної справедливості в освіті, були досягнуті у попередні десятиліття.

Доведено, що міжнародно визнаний успіх фінської школи зумовлений значною мірою оптимальним балансом між запровадженням інновацій та залученням уже існуючих результативних педагогічних практик. Показано, що метою шкільної освіти у Фінляндії є підтримка учнів у їхньому прагненні до активної участі у житті суспільства, моральної відповідальності як членів суспільства та забезпечення учнів необхідними для життя знаннями і вміннями.

Таким чином, у роботі подальшого розвитку набув аналіз наукового змісту понять «якість освіти», «забезпечення якості шкільної освіти», «організаційно-педагогічне забезпечення якості шкільної освіти»; у контексті виокремлення періодів та етапів розвитку фінської шкільної освіти систематизовано основні політичні та освітні події, схарактеризовано погляди діячів, що мали визначальний вплив на підвищення якості освіти Фінляндії на різних етапах її розвитку; подано характеристику сучасних фінських освітніх реформ та соціальних чинників їх реалізації.

У другому розділі **«Організаційні, процесуально-змістові та професійно-педагогічні засади забезпечення якості освіти у фінських загальноосвітніх школах»** схарактеризовано стандарти шкільної освіти Фінляндії, реалізація яких забезпечує якісну підготовку фінських школярів; розглянуто особливості організації контролю у навчанні фінських школярів, окреслено функції учителів у забезпеченні якості навчального процесу, з’ясовано організаційні особливості професійної освіти педагогів та освітніх лідерів.

Виявлено, що в Національному стандарті для базової освіти Фінляндії існує дві складові – загальна обов’язкова частина змісту (інваріантна), яка встановлюється на державному рівні, створюючи єдиний освітній простір, і варіативна – для врахування територіальних і соціальних особливостей та потреб

місцевих громад. Показано, що у Фінляндії основним об'єктом стандартизації є зміст навчання, а засобом – курикулум. Курикулум загальноосвітньої школи Фінляндії – це державний документ, на основі якого складаються місцеві навчальні плани. Зазначено, що організатори навчання несуть відповідальність за якість складеного плану і за його виконання. Конкретизовано, що у навчальному плані визначаються цілі навчання і виховання у межах обов'язкової базової освіти, уточнюються цілі і зміст навчання, намічені в курикулумі. Доведено, що державні та місцеві документи щодо обов'язкової базової освіти утворюють єдине ціле для керування процесом освіти. До числа таких документів входять: закон про базову освіту; постанова державної ради щодо цілей навчання та порядку розподілу навчального часу; основи навчального плану дошкільного навчання; навчальний план, схвалений керівництвом школи; річний план на основі закону про базову освіту.

З'ясовано, що центральна влада Фінляндії не регламентує вибір учителями підручників та інших навчальних матеріалів для досягнення цілей навчання. Відповідно до Основного освітнього акту (Basic Education Act), базовий курикулум є основою для діяльності школи. Національний та місцевий навчальні плани є відкритими документами та основою для співробітництва всіх учасників навчального процесу.

Застосування методу структурно-логічного аналізу дозволило констатувати, що визначальною особливістю фінської школи є відмова від будь-якої диференціації в організації навчального процесу, що забезпечує реалізацію принципу егалітарності як рівного доступу до освітніх послуг. Зазначено, що сектор приватної шкільної освіти Фінляндії є незначним – практично всі школи державні. Заклади загальної освіти розподілено рівномірно відповідно до щільності населення. Показано, що у базових загальноосвітніх дев'ятирічних школах перші шість років дітей навчає класний учитель, а протягом останніх трьох років – вчителі-предметники. Виявлено, що більшість класних учителів – жінки. Вчителі-предметники, як правило, спеціалізуються на одному або двох предметах, виключення складають вчителі математики, фізики та хімії. Констатовано, що фіни позитивно ставляться до вивчення мов, особливо англійської в якості іноземної.

Підкреслено, що Національний базовий курикулум Фінляндії регулярно оновлюється і є основою для створення кожною окремою школою власного навчального плану.

Використання структурно-функціонального аналізу діяльності системи контролю та оцінювання якості шкільної освіти у Фінляндії дозволило визначити її як таку, що має багаторівневий (національний, місцевий, шкільний), багатоаспектний (оцінювання якості роботи шкіл, навчальних досягнень учнів, та якості системи освіти в цілому – міжнародні дослідження якості PISA, TIMMS, PIRLS та ін.) та неперервний (здійснюється на всіх ступенях системи шкільної освіти) характер.

Показано, що оцінювання діяльності навчальних закладів є важливим засобом гармонізації національної системи освіти в умовах децентралізації, сприяє адаптації системи шкільної освіти до реальності, що постійно змінюється в

національному та міжнародному контекстах. Виявлено, що система контролю та оцінювання в шкільній освіті Фінляндії передбачає збір, аналіз та поширення інформації на декількох рівнях: освітньої системи в цілому, освітнього закладу, вчителя, учня. Результати діяльності освітньої системи вважаються успішними, якщо поставлені на національному рівні перед кожною школою цілі були досягнуті.

Результати оцінювання в шкільній освіті Фінляндії використовуються широким колом суб'єктів діяльності освітньої системи, а саме:

- вищими органами управління освітою Фінляндії для розробки програм стратегічного розвитку освіти та в якості бази для прийняття конкретних політичних рішень у проведенні освітніх реформ;

- навчальними закладами з метою розробки та реалізації планів інституційного розвитку, що передбачає аналіз організаційних та педагогічних умов забезпечення рівності та справедливості в шкільній освіті, врахування соціального контексту, індивідуальну підтримку та оцінку досягнень учнів та професіоналізму вчителів;

- вчителями шкіл для вдосконалення процесуальних характеристик своєї педагогічної діяльності та підвищення її результативності.

На основі загальнопедагогічних методів аналізу, систематизації та узагальнення джерел з досліджуваної проблеми встановлено, що ключовим елементом успіху своєї освітньої системи фінське суспільство (політики, громадськість, науковці, освітяни, роботодавці, ЗВО, учні тощо) вважає роботу високопрофесійних учителів, що розглядається як гарантія якісної шкільної освіти. Виявлено високий рівень довіри фінського суспільства до системи освіти (89% у порівнянні з першим місцем поліції з показником у 90%), поваги до вчителя, його найвищий серед усіх професій соціальний статус.

У роботі констатовано, що у фінській системі освіти вчителям надано високий ступінь професійної свободи, гарантований законом. Разом з тим виявлено, що свобода фінського вчителя означає високий рівень відповідальності, що вимагає оволодіння широкою сукупністю сучасних педагогічних методів, прийомів і технологій, оскільки тільки в такому разі професійна свобода може дати очікувані результати. Показано, що з існуючою організацією шкільної освіти пов'язана і відміна державної шкільної інспекції. Система самоуправління якістю без інспекторів спирається на розвинені професійні компетентності вчителів, котрі узгоджують свою творчість з навчальним планом. Таким чином у фінській школі досягається триєдина мета: розвивається вчитель, тим самим рухаючи вперед свою школу та національну систему освіти. Схарактеризовано особливості професійно-педагогічної підготовки фінських учителів, зокрема з'ясовано, що одним із важливих факторів високої якості та успішності діяльності шкільних учителів є високий рівень їх професійної підготовки, що передбачає обов'язкове отримання ступеня магістра.

У контексті виявлення та узагальнення чинників, що забезпечують якість освіти у загальноосвітніх школах Фінляндії, підкреслено, що успіхи національного шкільництва значною мірою залежать від якості лідерів у галузі освіти. Показано, зокрема, що у Фінляндії всі бажаючі зайняти керівні посади в освіті повинні

спершу зарекомендувати себе ефективними вчителями і лише після цього розпочинати підготовку до управлінської діяльності.

Таким чином, у розділі виявлено організаційні, процесуально-змістові та професійно-педагогічні засади забезпечення якості освіти у фінській загальноосвітній школі.

У третьому розділі **«Забезпечення якості шкільної освіти в Україні крізь призму європейських реалій»** схарактеризовано становлення системи забезпечення якості шкільної освіти в Україні в умовах державного суверенітету, обґрунтовано можливості творчого використання прогресивного фінського досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в сучасній Україні.

Використання методу структурно-функціонального аналізу дозволило розглянути проблему забезпечення якості шкільної освіти в Україні як у законодавчій, так і у практичній площині, довести існування суперечностей між теоретичним забезпеченням досліджуваного процесу та механізмами його практичної реалізації. Констатовано, що в Україні створено достатнє законодавче поле для функціонування освітньої галузі, забезпечення якості її діяльності: закони, що регулюють функціонування галузей освіти, нормативно-правові акти щодо забезпечення якості діяльності закладів освіти різних типів і форм власності, організації різних форм освіти. Аргументовано, що у практичній реалізації законодавчої бази існує значна кількість проблем, що потребують нагального вирішення. Аргументовано необхідність звернення першочергової уваги з боку держави на кадрове забезпечення освіти та її матеріальної бази.

Підкреслено існування прогресу у досліджуваній сфері, про що свідчить включення України у міжнародні дослідження якості освіти: у 2018 р. українські школярі вперше беруть участь у Програмі міжнародного оцінювання учнів – PISA відповідно до наказу № 149 Міністерства освіти і науки України від 23 лютого 2016 року «Про організацію та проведення міжнародного дослідження якості освіти PISA–2018 в Україні».

Обґрунтовано питання щодо можливості та доцільності творчого запозичення прогресивного фінського досвіду у сфері забезпечення якості шкільної освіти в практику українського шкільництва, оскільки механічне перенесення досвіду іншої країни, навіть успішного, не гарантує такої ж успішності країні-запозичувальниці. Наголошено, що при запозиченні іноземного досвіду слід спиратися на теоретичні положення, розроблені в роботах сучасних педагогів-компаративістів. У дослідженні проаналізовано погляди одного з класиків теорії освітніх запозичень І. Кендела (I. Kandel) (1881–1965), який здійснив широке коло досліджень освітніх систем різних країн. З'ясовано, що важливою ідеєю науковця, яка і нині залишається актуальною, є застосування контекстного підходу, що передбачає застосування системного аналізу як зовнішніх, так і внутрішніх контекстів функціонування освітніх систем, прийняття до уваги факторів, що впливають на освітню систему. Наголошено на пріоритетності соціальних, економічних та політичних факторів впливу на освітню практику порівняно з педагогічними чинниками. Підтверджено, що порівняльно-педагогічні дослідження мають базуватися на глибокому розумінні соціального та економічного життя досліджуваної країни. Заявлено, що не менш

важливим є історичний контекст розвитку системи освіти, що дає можливість оцінити освітній прогрес певної країни і не здійснювати аналіз реформування освітньої системи в історичному вакуумі.

Застосування порівняльного аналізу організаційно-педагогічного забезпечення якості освіти в загальноосвітніх школах Фінляндії та України, методу наукової екстраполяції, емпіричних методів, як от аналіз шкільних документів, інтерв'ювання та електронне листування з фінськими освітніми діячами, науковцями та педагогами-практиками, узагальнення власного педагогічного досвіду автора дослідження уможливили обґрунтування рекомендацій щодо творчого використання прогресивного фінського досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

У роботі сформульовано та обґрунтовано рекомендації щодо творчого використання прогресивного фінського досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в сучасній Україні на кількох взаємопов'язаних та взаємообумовлених рівнях: законодавчому, організаційно-адміністративному, теоретичному, організаційно-методичному, практичному.

Результати дослідження уможливили констатацію того, що інтеграція України до світового освітнього простору вимагає суттєвих змін у забезпеченні якості шкільної освіти, передусім переходу національної системи управління освітою на державно-громадський рівень, участі українських школярів у міжнародних дослідженнях якості освіти, гідного матеріального забезпечення навчального процесу і заохочення вчителів за якісно виконувану роботу, запровадження змін у ставленні до опанування іноземної мови тощо.

Таким чином, у розділі схарактеризовано особливості забезпечення якості шкільної освіти в сучасній Україні, обґрунтовано доцільність запровадження позитивного фінського досвіду у досліджуваній сфері, розроблено рекомендації щодо творчого використання прогресивного досвіду Фінляндії у забезпеченні якості шкільної освіти в сучасній Україні.

Проведене дослідження дає підстави зробити такі **висновки**:

1. Характеристика теоретичного доробку зарубіжних та українських учених в галузі якості освіти та її забезпечення засвідчила комплексність та багатовимірність досліджуваної проблеми. Встановлено, що визначення якості освіти в документах міжнародних організацій (ООН, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ОЕСР, СБ) включає сукупність соціальних норм і вимог до особистості, освітнього середовища та системи освіти в країні. Виявлено консенсус міжнародних експертів у галузі освіти щодо пріоритетних умов підвищення якості освіти, а саме: відповідність освіти потребам суспільства і особистості, рівність доступу до освіти, рівність умов її отримання.

На основі врахування фінських досягнень у досліджуваній сфері у роботі подано авторське визначення поняття «якість шкільної освіти» як відповідність національним та міжнародним стандартам навчальних результатів, що досягаються шляхом створення позитивного внутрішнього та зовнішнього навчального середовища школи з метою підготовки учнів до успішного функціонування в постійно змінюваних економічних та соціокультурних умовах, необхідності навчання впродовж усього життя.

Поняття «забезпечення якості освіти» визначено як комплекс заходів та процесів різних організаційних рівнів (наднаціональний, національний, інституційний, індивідуальний), що мають на меті досягнення високої результативності навчального процесу, його відповідності освітнім стандартам. Організаційно-педагогічне забезпечення якості шкільної освіти трактується у роботі як сукупність теоретичних, організаційних, процесуально-змістових та професійно-педагогічних засад, реалізація яких спрямована на досягнення високої результативності навчального процесу, що відповідає встановленим на національному та наднаціональному рівні стандартам.

2. Виокремлено історичні періоди та етапи розвитку досліджуваного процесу у шкільній освіті Фінляндії. Схарактеризовано періоди в історії фінської освіти (за політичним критерієм), пояснено їх зумовленість історичними подіями, що були доленосними для розвитку фінської держави та запровадження освітніх реформ; окреслено педагогічні ідеї провідних освітніх та політичних діячів у кожному з досліджених періодів та етапів. Показано, що протягом першого періоду – середина XIII – початок XIX ст. (шведський) розвиток фінської школи був нерозривно пов'язаний з церквою, що несла відповідальність за грамотність населення та моральні цінності суспільства. Другий період – початок XIX – початок XX ст. (російський) визначався одержавленням освітньої сфери, активізацією зусиль місцевих адміністрацій у розбудові шкільництва. Третій період з 1917 р. – до тепер (фінської державності) поділено на два етапи залежно від рівня централізації організаційних засад забезпечення якості шкільної освіти. Наголошено, що успіхи фінських школярів є підтвердженням ефективності освітньої політики на різних етапах розвитку фінської школи (встановлення церковним законом обов'язковості читання на першому етапі розвитку фінської освіти; створення загальнодоступних народних училищ на другому етапі; запровадження принципу егалітарності в освіті, створення педагогічних відділень в університетах та обов'язковість ступеня магістра для шкільних вчителів – на третьому етапі).

Систематизовано чинники, що утворюють зовнішній контекст сучасної шкільної освіти Фінляндії: глобалізаційні процеси, соціокультурні та релігійні впливи, умови та вимоги ринку праці, конкурентоспроможність професії вчителя на ринку праці, національні освітні стратегії та моделі управління освітою, національні освітні стандарти, суспільні очікування від діяльності школи тощо.

3. Виявлено організаційні та процесуально-змістові засади забезпечення якості освіти у загальноосвітніх школах Фінляндії. Встановлено, що освітні стандарти з основних предметів, які становлять нормативну базу діяльності фінської школи, мають на меті забезпечити всебічний розвиток учня і підготувати його до ролі гідного громадянина своєї країни. Разом з тим, практичне ставлення фінів до всіх аспектів життя зумовило застосування компетентнісного підходу до навчання, тобто всі здобуті у школі знання, вміння і навички можуть бути використані учнями у повсякденних життєвих ситуаціях. Показано, що якість освіти у фінській загальноосвітній школі забезпечується такими компонентами: збалансованим курикулумом, що регулярно оновлюється відповідно до освітніх потреб суспільства; ефективною системою контролю результатів навчальної

діяльності, що включає різні рівні та форми зовнішнього та внутрішнього оцінювання; професіоналізмом якісно підготовлених педагогічних кадрів, яким суспільством надано високий рівень автономності на основі довіри до їхньої кваліфікації; якісною матеріальною базою навчального процесу, що оновлюється відповідно до потреб учителів та учнів; раціональним використанням ІКТ в навчальному процесі для забезпечення максимальних навчальних результатів; використанням дидактичних принципів, що спрямовані на забезпечення егалітарності навчальних результатів; використанням ефективних форм і методів навчання, що оптимально поєднують як інноваційні так і традиційні.

4. Окреслено професійно-педагогічні засади забезпечення якості освіти у фінській загальноосвітній школі. Аргументовано, що у фінському суспільстві професія вчителя характеризується високою конкурентоспроможністю на ринку праці. До основних складників педагогічної освіти, що забезпечують високу якість підготовки фінського вчителя, віднесено науково обґрунтовані програми педагогічної освіти, які дозволяють здійснити належну підготовку вчителя в галузі змісту навчального предмету, теорії та методики навчання і виховання, виконання власного педагогічного дослідження та проходження педагогічної практики під керівництвом досвідчених учителів. Констатовано, що одним із найважливіших факторів успіху фінського шкільництва є створення у суспільстві атмосфери поваги до професії вчителя, надання педагогам значної незалежності та автономії, що передбачає відповідальність за успішне виконання навчального плану, належне оцінювання навчальних досягнень учнів, постійний педагогічний аналіз навчальної ситуації та вдосконалення власної педагогічної діяльності.

Відзначено провідну роль освітніх лідерів у забезпеченні успіхів національного шкільництва. Схарактеризовано траєкторію кар'єрного розвитку керівників освіти у Фінляндії.

5. Обґрунтовано можливості творчого використання прогресивного фінського досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в сучасній Україні. Встановлено, що законодавчу базу освітньої галузі нашої країни, у якій регламентовано нормативні засади забезпечення якості освіти, складають Закон України «Про освіту» та Закон України «Про загальну середню освіту». Розглянуто окремі статті цих законів, що безпосередньо стосуються різних аспектів та складових забезпечення якості шкільної освіти в Україні (доступності освіти, матеріального забезпечення освітньої галузі, моніторингу якості освіти, державних освітніх стандартів тощо).

Аргументовано, що українська система забезпечення якості освіти характеризується неперервним пошуком шляхів оновлення змісту та організаційних засад освіти відповідно до суспільних потреб, особистісних запитів учнів, світових стандартів та наявних кризових явищ в освіті, пов'язаних зі становленням України як незалежної держави, реформуванням політичної та економічної систем на прогресивних засадах. Зазначено, що українській шкільній освіті бракує досвіду якісної підготовки школярів до застосування здобутих знань в практичних ситуаціях та готовності до навчання впродовж життя.

Обґрунтовано доцільність запровадження напрацювань фінських освітян у галузі забезпечення якості освіти з урахуванням соціокультурних реалій

українського суспільства. Висловлено аргументоване застереження щодо недоцільності сліпого копіювання зарубіжного досвіду, необхідності подальшого удосконалення національної системи управління освітою, забезпечення її переходу на державно-громадський рівень.

Сформульовано рекомендації щодо можливості творчого використання прогресивного фінського досвіду забезпечення якості освіти у загальноосвітній школі на законодавчому, організаційно-адміністративному, теоретичному, організаційно-методичному, практичному рівнях.

Проведене наукове дослідження не вичерпує всі аспекти проблеми забезпечення якості освіти у загальноосвітній школі Фінляндії. Зокрема, вартими уваги вважаємо результати теоретичної розробки та практичного втілення 100 інноваційних освітніх проектів, що реалізуються нині у фінських школах. Важливим видається аналіз можливостей застосування означених проектів в освітній системі України.

Основні наукові результати висвітлено в таких працях автора

Опубліковані праці, які відображають основні наукові результати дисертації

1. Бутова, В. О. (2007). Розвиток незалежної шкільної освіти Фінляндії та утиски національної школи України в XIX столітті. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 10, 86–91.
2. Бутова, В. О. (2007). Особливості підготовки вчителів загальноосвітньої школи у Фінляндії. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 15, 66–70.
3. Бутова, В. О. (2008). Засоби навчання математики і природничих дисциплін у Фінляндії. *Проблеми сучасного підручника*, 8, 278–289.
4. Бутова, В. О. (2011). Становлення системи забезпечення якості шкільної освіти у Фінляндії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (12), 124–134.
5. Бутова, В. О. (2011). Особливості організації початкового навчання у Фінляндії. *Початкова школа*, 11, 56–58.
6. Бутова, В. О. (2011). Світоглядні основи освіти у Фінляндії. *Порівняльно-педагогічні студії*, 3–4 (9–10), 41–48.
7. Бутова, В. О. (2011). Діалог культур у мовній освіті Фінляндії. *Наукові записки. Психолого-педагогічні науки*, 1, 151–155.
8. Бутова, В. (2017). Роль вчителів у забезпеченні якісної освіти Фінляндії. *Вища школа*, 11 (160), 119–124.
9. Butova, V. (2014). Educational standards as Finnish comprehensive schools quality education basis. *Canadian Journal of Science, Education and Culture*, 2 (6), III, 114–120.
10. Бутова, В. О. (2016). Соціальні передумови фінських освітніх інновацій. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, IV (44), Issue: 93, 7–9.

11. Бутова, В. О. (2008). Чому фінські школярі найрозумніші, або Особливості системи освіти Фінляндії. *Гуманітарні науки*, 2 (16), 124–132.

12. Бутова, В. О. (2008). Фінський досвід успішного навчання математики в школі. *Математика в школі*, 5 (81), 52–56.

13. Бутова В. О. (2013). Використання фінського освітнього досвіду для підвищення якості шкільної освіти України. *Сборник научных трудов SWorld*, 2, 13: Педагогика, психология и социология, 61–67.

Опубліковані праці апробаційного характеру

14. Бутова, В. О. (2009). Якість освіти Фінляндії як гарантія високого рівня розвитку суспільства. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2008 рік*. Київ, 102–105.

15. Бутова, В. О. (2010). Реалізація ідей видатних педагогів у фінській школі. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2009 рік*. Київ, 86–87.

16. Бутова, В. О. (2010). Критерії якості освіти: світові тенденції та фінський досвід. *Порівняльно-педагогічні студії – 2010: матеріали науково-практичного семінару*. Київ, 18–20.

17. Бутова, В. О. (2011). Освітня політика Фінляндії в історичному контексті. *Соціалізація особистості: культура, освітня політика, технології формування: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів*. Суми, 15–17.

18. Бутова, В. О. (2011). Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів у фінській загальноосвітній школі. *Педагогічна компаративістика – 2011: компаративіські підходи підтримки та розвитку обдарованості: матеріали науково-практичного семінару, I*. Київ, 122–128.

19. Бутова, В. О. (2011). Дидактичні принципи навчання та їх реалізація у фінських школах. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2010 рік*. Київ, 92–93.

20. Бутова, В. О. (2012). Шкільна освіта Фінляндії в контексті глобалізації. *Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук: мова, освіта, культура: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Умань, 153–155.

21. Бутова, В. О. (2012). Особливості шкільного курикулуму Фінляндії. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2011 рік*. Київ, 108–110.

22. Бутова, В. О. (2012). Використання ІКТ для забезпечення якості освіти у фінській загальноосвітній школі. *Педагогічна компаративістика – 2012: аспект обдарованості (трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст): матеріали науково-практичного семінару*. Київ, 126–128.

23. Бутова, В. О. (2013). Гендерні дослідження у Фінляндії. *Збірник наукових праць VII Міжнародної науково-практичної конференції з питань методики викладання іноземної мови та літератури, присвяченої пам'яті професора В. Л. Скалкіна*. Одеса, 280–284.

24. Бутова, В. О. (2013). Використання іноземних освітніх запозичень в Україні. *Наука і освіта у глобалізаційному світі: традиції, сьогодення,*

перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, II. Умань, 28–30.

25. Бутова, В. О. (2013). Теоретичні засади забезпечення якості освіти у фінських загальноосвітніх середніх школах. *Педагогічна компаративістика – 2013: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст: матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару*. Київ, 63–65.

26. Бутова, В. О. (2013). Складові забезпечення якості освіти у фінських загальноосвітніх середніх школах. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2012 рік*. Київ, 81.

27. Бутова, В. О. (2015). Обдаровані діти у системі шкільної освіти Фінляндії. *Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст: матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару*. Київ, 139–141.

28. Бутова, В. (2016). Фінські освітні інновації у глобалізаційному контексті. *Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи та інновації у глобалізованому світі: матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару*. Київ, 40–43.

29. Бутова, В. (2016). Двомовна освіта та виховання: досвід Фінляндії. *Сучасна іношомовна освіта в Україні та закордоном: стан, виклики і перспективи: матеріали II Міжрегіонального науково-практичного семінару за участю вчених України та зарубіжжя*. Глухів, 19-22.

30. Бутова, В. (2017). Якість освіти в Україні та Фінляндії в контексті теорії відкритих систем. *Емпіричні дослідження для реформування освіти в Україні: збірник матеріалів I Міжнародної наукової конференції Української асоціації дослідників освіти*. Київ, 25–27.

31. Butova, V. (2017). Teaching emotional skills in Finnish schools. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2017: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ, 18.

АНОТАЦІЇ

Бутова В. О. Організаційно-педагогічне забезпечення якості освіти у загальноосвітніх школах Фінляндії. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2018.

У дисертації з'ясовано організаційно-педагогічні засади забезпечення якості освіти у загальноосвітніх школах Фінляндії. Схарактеризовано теоретичний доробок в галузі якості освіти та її забезпечення у дослідженнях зарубіжних, зокрема фінських, та українських учених. Виокремлено історичні періоди та етапи розвитку шкільної освіти Фінляндії, особливості процесів забезпечення якості на кожному з них, систематизовано соціальні чинники реалізації забезпечення якості шкільної освіти в сучасних умовах. Виявлено організаційні та процесуально-змістові засади забезпечення якості освіти у загальноосвітніх школах Фінляндії. Окреслено професійно-педагогічні засади забезпечення якості

освіти загальноосвітніх школах Фінляндії. Обґрунтовано можливості творчого використання прогресивного фінського досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в сучасній Україні.

Ключові слова: якість шкільної освіти, забезпечення якості освіти, організаційно-педагогічні засади, соціокультурні фактори, шкільний курикулум, система оцінювання, підготовка вчителів, запозичення позитивного освітнього досвіду, Фінляндія, Україна.

Бутова В. А. Организационно-педагогическое обеспечение качества образования в общеобразовательных школах Финляндии. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Сумской государственной педагогической университет имени А. С. Макаренко. – Сумы, 2018.

В диссертации определены организационно-педагогические основы обеспечения качества образования в общеобразовательных школах Финляндии. Охарактеризован теоретический задел в области качества образования и его обеспечения в исследованиях зарубежных, в частности финских, и украинских ученых. Выделены исторические периоды и этапы развития школьного образования Финляндии, особенности процессов обеспечения качества на каждом из них, систематизированы социальные факторы обеспечения качества школьного образования в современных условиях. Выявлены организационные и процессуально-содержательные основы обеспечения качества образования в общеобразовательных школах Финляндии. Определены профессионально-педагогические основы обеспечения качества образования общеобразовательных школах Финляндии. Обоснованы возможности творческого использования прогрессивного финского опыта в аспекте исследуемой проблемы в современной Украине.

Ключевые слова: качество школьного образования, обеспечение качества образования, организационно-педагогические основы, соціокультурные факторы, школьный курикулум, система оценивания, подготовка учителей, заимствования положительного образовательного опыта, Финляндия, Украина.

Butova V. O. Organizational and Pedagogical Foundations of Education Quality Assurance in the Comprehensive Schools of Finland. – On the right of Manuscript.

Thesis for the Degree of the Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.01 – General Pedagogics and History of Pedagogics. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. – Sumy, 2018.

The organizational and pedagogical foundations of school education quality assurance in Finland are elucidated in the thesis. The analysis of the scientific content of the concepts of “quality of education”, “school education quality assurance”, “organizational and pedagogical foundations of school education quality assurance” are further developed. The pedagogical foundations of education quality assurance in the

comprehensive schools of Finland are investigated in the thesis. The interpretation of the term “education quality” concerning its development in the documents of the international organizations such as the UNO, UNESCO, UNICEF, OECD, and WB is studied. The studies on the issue in the works of the foreign (including Finnish) and Ukrainian researchers are represented in the paper.

The theoretical approaches (humanist, behaviorist, neo-Marxist and natural), the aspects of consideration (the educational context including the socio-cultural and religious factors, competitiveness of the teachers at the labor market, peculiarities of education management, national standards, social expectations, etc.) are systematized within the framework of the theoretical profile of foreign, in particular Finnish and Ukrainian scholars on the issues of education quality and its assurance.

The historical periods (Swedish, Russian, Finnish state independence) and the stages (centralized, decentralized) of school education development in Finland are distinguished; the information on the views of prominent religious, political, educational and public figures whose contribution to creating conditions for the quality of school education in Finland was recognized as a priority is systematized; major social factors for ensuring the quality of school education in Finland in modern conditions are analyzed.

The organizational and procedural-substantive foundations of education quality assurance in the Finnish schools are revealed.

It is proved that the internationally recognized success of the Finnish school is due largely to the optimal balance between introducing innovations and involving the existing effective pedagogical practices. It is shown that the purpose of school education in Finland is to support students in their pursuit of active participation in the society, moral responsibility as members of the society and providing students with knowledge and skills necessary for life.

The peculiarities of the Finnish school curriculum and the content of the main school subjects are investigated. Competence approach to teaching-learning process is paid attention to. Assessment system in Finnish schools and its forms combined with high level of teachers' autonomy are named as the important constituents of the Finnish education success. The popularity of the teaching profession in the society and the history of teachers training are represented.

The peculiarities of school education quality assurance in Ukraine are investigated. The possibilities for borrowing of positive Finnish educational experience into the practice of schooling in Ukraine are grounded. The suggestions on introducing the positive changes in the Ukrainian schooling quality are presented and analyzed according to the peculiarities of the Ukrainian social and cultural factors and mentality.

Key words: quality of school education, education quality assurance, organizational and pedagogical foundations, socio-cultural factors, school curriculum, evaluation system, teachers training, borrowing of positive educational experience, Finland, Ukraine.

Підписано до друку 07.09.2018 р. Формат 60X90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.